

Түркістан облысының адами
әлеуетті дамыту басқармасының
Келес ауданының адами әлеуетті
дамыту бөлімінің «№5 жалпы орта
білім беретін мектебі» коммуналдық
мемлекеттік мекемесі

Коммунальное государственное
учреждение «Общеобразовательная
средняя школа №5» отдела развития
человеческого потенциала
Келесского района управления
развития человеческого потенциала
Туркестанской области

БҰЙРЫҚ

№ 34 04.09.2023 г.
Абай ауылы
04.09.2023 ж.

ПРИКАЗ

№ 34 04.09.2023 г.
село Абай

«Үйірме жетекшілерін, сынып жетекшілері бірлестігінің жетекшілерін бекіту туралы»

1. Қызығушылығына, жас ерекшелігіне қарай оқушыларды ата – аналарымен келісе отырып үйірмеге тарту 1-11 сынып жетекшілеріне жүктелсін.
2. Оқушылардың бос уақытын тиімді пайдалану, салауатты өмір салтын насихаттау, ұлттық – патриоттық тұрғыда тәрбиелеу мақсатында

Бұйырамын:

1. 2023 - 2024 оқу жылында мектеп жанындағы ақысыз үйірмелерге жетекші болып мына төмендегі мұғалімдер бекітілсін:

1. Жас тілші	-- жетекшісі	Ұ.Каюмова
2. Сурет – өнер	-- жетекшісі	А. Полатов
3. Тоғыз құмалақ:	-- жетекшісі	Ж.Алдашов
	-- жетекшісі	Ғ.Рысбаев,
4. Баскетбол	-- жетекшісі	Б.Мейірбеков
5. Кіші футбол	-- жетекшісі	А.Жүсіпов
6. Волейбол	-- жетекшісі	Ұ.Нархозиев.
7. Экология	-- жетекшісі	Р.Бекмуратова
8. Би	-- жетекшісі	С.Тилегенова
9. Шебер қолдар	-- жетекшісі	Қ.Сабилов
	-- жетекшісі	Қ.Айтқұлова

2. Мектеп жанындағы «Қыз Жібек» клубы қыздар кеңесінің төрайымы Р. Нарымбетова, «Сунқар» ұлдар кеңесінің төрағасы болып Ғ Рысбаев бекітілсін.
3. 2023 - 2024 оқу жылының басталуына байланысты бастауыш 1-4 сынып жетекшілер бірлестігінің жетекшісі болып С.Әшірбекова, 5-11 сыныптар бойынша сынып жетекшілер бірлестігінің жетекшісі болып Р.Нарымбетова тағайындалсын.
4. Осы бұйрықтың орындалуын қадағалауды директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары Г.Сулейменова, Г.Артыққа жүктелсін.

Мектеп директорының м.у.а: Н.Білял

Түркістан облысы Келес ауданы
«№5 жалпы орта білім беретін мектебі»
коммуналдық мемлекеттік мекеме

«Бекітемін»

Мектеп директорының
уәкілетті атқарушысы
Р. Біліз

«Келісемін»

Мектеп дирек. тәрбие ісі
жөніндегі орынбасары:
Г. Сүлейменова

**«Жас тілшілер» үйірмесінің
тақырыптық жоспары**

6,7 -сыныптар

Үйірме жетекшісі

қазақ тілі мен әдебиеті пән мұғалімі:

Каюмова Ұ.

2023-2024 оқу жылы

«Жас тілші» үйірмесі

(6-7 сыныптар)

Үйірменің мақсаты:

- Оқушыларды ойды көркем жеткізуге үйрету
- Мақал-мәтел, нақыл сөздерді мол пайдалануға баулу
- Сауатты жазуға, оқуға дағдыландыру.
- Әдебиет теориясы элементтерін білу, талдау.

Күтілетін нәтиже:

- Журналистік жолға қадам жасау
- Шешендік өнер тарихынан көп мағлұмат алу
- Алға қойған мақсатқа ұмтылу.
- Уақыт өлшемі 34 сағат
- (аптасына 1 сағат)

№	Сабақтың тақырыбы	Сағат саны	Өту формасы	Мерзімі
I Тілшілікке алғашқы қадам / 6 сағат/				
1	Үйірме нені үйретеді?	1	Дәріс	15.09.2023
2	Тіл әлеміне қош келдің!	1	Сайыс	22.09.2023
3	Тіл өнері дертпен тең...	1	Мәнерлеп оқу	29.09.2023
4	Мақал мәтел – сөздің мәйегі	1	Шығаршашылық	6.10.2023
5	Шешендік – асыл мұра	1	Шығаршашылық	13.10.2023
6	Деген екен ... (ұлы шешендер	1	Ізденіс	20.10.2023

	сөздері)			
II Өлең –сөздің патшасы / 8сағат /				
1	Өлең жазу құпиясы	1	Дәріс сабақ	27.10.2023
2	Өлең жазып үйренейік	1	Шығармашылық	10.11.2023.
3	Дайын тармактардан өлең құрастыру	1	Шығармашылық	17.11.2023
4	Айтыс түрлері. Қайым айтыс	1	Дәріс	24.11.2023
5	Өлең құрылысы туралы	1	Теория	8.12.2023
6	Буын, бунақ	1	Салыстыру	15.12.2023.
7	Тармақ, шумақ	1	Дәлелдеу	22.12.2023
8	Туғанда дүние есігін ашады өлең	1	Дәріс	29.12.2023
III Публицистика әлеміне саяхат / 6сағат /				
1	Стиль түрлері ерекшелігі	1	Дәріс	12.01.2024
2	Журналист болғым келеді ...	1	Ізденіс	19.01.2024
3	Публицист –жазушы Баубек Бұлқышев	1	/Шығармашылық	26.01.2024
4	«Шығыс ұлына хат» шығармасы	1	Талдау	2.02.2024
5	Талантты журналистер хақында	1	Ізденіс	9.02.2024
6	Менің таңдаған мамандығым- болашаққа қажет мамандық	1	Эссе	16.02.2024
IV «Жалыналық Абайға, жүр, баралық» / 5 сағат /				
1	Абай өлеңдерінің құрылысы	1	Дәріс	23.02.2024

2	Абайдың нақыл сөздері	1	Ізденіс	1.03.2024
3	Кейіптеу –Абай жаңалығы	1	Дәріс	15.03.2024
4	Ғақлиялар. Ой-тұжырымдар	1	Шығармашылық	5.04.2024
5	Портрет, пейзаж	1	Сайыс сабақ	19.04.2024
Ү Дамытушы қосымшалар / 5 сағат /				
1	Ребус шешіп үйренейік (ой дамыту)	1	Ой дамыту	26.04.2024
2	Ребусты өзім құраймын!	1	Шығармашылық	3.05.2024
3	Анаграммалар (дыбыстар шеруі)	1	Логикалық даму	3.05.2024
4	Ертегі құрастыру	1	Шығармашылық	10.05.2024
5	Мен – ертегінің авторымын!	1	Қорытындылау	10.05.2024
6	Адасқан сөз қайсысы? (грамматикалық ойындар)	1	Ойын-сабақ	17.05.2024
ҮІ Қорытынды / 4 сағат /				
1	Өзіңді өзің бағала	1	Зерттеу сабағы	17.05.2024
2	Журналистікке қадам басу	1	Талдау, қорыту	24.05.2024
3	Сүйікті газеттің тілшісі бол.	1	Мақсатқа жету	24.05.2024
4	Шешендік өнерді қастерлеу	1	Нәтиже сабақ	

Үйірме жетекшісі:

Каюмова Ұ.

Түркістан облысы Келес ауданы
«№5 жалпы білім беретін мектеп»
коммуналдық мемлекеттік мекемесі

«Бекітемін»

Мектеп директорының м.у.а.

Д. Білял

**«Жас суретші» үйірмесінің
жылдық жоспары**

Үйірме жетекшісі: А. Полатов

2023-2024 оқу жылы

«Жас суретші» үйірмесінің бағдарламасы

Түсінік хат

Бағдарлама ата-ана және оқушылар сұранысы бойынша жасалған. Бағдарламада оқушыларға арналаған тақырыптар тереңдетілген түрде дизайнерлік шеберліктерін арттыруға мүмкіндік береді. Бағдарлама оқушының көркемдік талғамын дамыту арқылы эстетикалық тәрбие береді. Оқушылар бояудың тиімді шешім табуды үйренеді. Әрбір оқушыға көркемдік білім беру мен эстетикалық тәрбие, туған табиғаттың сұлулығы және байлығын түсініп, олардың формаларды түрлі-түстерды танып, бағалай білу қасиеттерін қалыптасады.

Бағдарламаның мақсаты:

Техникасын меңгеру үшін, оқушыларға жан-жақты материал бере отырып, өнерге қызығушылығын ояту.

Міндеттері:

- Сурет салу процесінде байқағыштықты қалыптастыру.
- Шығармашылық ойлауын дамыту.

Бағдарлама оқушылардың жас ерекшеліктеріне байланысты 5–6 сыныпта оқитын оқушыларға арналған.

Сабақтың түрлері:

әңгіме, практика, технологиялық карталар мен типтік суреттерді пайдалану.

Үйірменің күнтізбелік жоспарының құрылымы: 34 сағатқа, аптасына 1 сағаттан берілген және 6 бөлімнен тұрады:

Мазмұны

1. Шығармашылық суретші
2. Қағаз пластикасы
3. Плакат
4. Қабырға газеті
5. Декорация өнері

6.Мүсіндеу

Базалық мазмұны.

Шығармашылық суретші

Бұл бөлімде сіз гравирлеу, монотипия, матриц техникасымен таныса аласыз..

Қағаз пластикасы

Қағаз пластикасының түрлері: оригами, квиллинг, жапсырмалар, гофрленген қағаздармен жұмыс, түрлі силуэттер, көлеңкелер театрының кейіпкерлері.

Плакат

Бір немесе бірнеше қаріптерді тандау, оларды мәтінге сәйкес табу мүмкіндігі. Қаріптің анықтаушы факторлары: мәтіннің идеялық бағыты; мәтіннің нақты мазмұны мен функциялары; құрамы, сөйлем жолының көлемі, фон мен әріптердің айқын түсі. Плакаттар - графика түрі. Плакатистердің міндетті талабы (бірегейлік, ұтымдылық, көрермендердің назарын аудару мүмкіндігі).

Қабырға газеті

Әр түрлі қаріп графикасына ие болу, пропорцияларды, түс үйлесімін сезіну. Белгілі бір тақырып бойынша мультфильмдер салуды үйрену.

Декорация өнері

Сахнаны безендіру, көрмеде композицияны дұрыс құру, көрме экспонаттарын ойластырылған орналастыру. Стенд тақырыбының композициясы және көркемдік құралдармен ашылуы.

Мүсіндеу

Тамырдан, бұтақтардан жасалған мүсіндік эскиздер. Оқушылар папьемашеден құрастыруды үйренеді.

Күтілетін нәтижелер:

- өз алдына мақсатты қоя алады;

- сыныпта өзінді таныта алады;

Нәтижені бағалайтын құралдар:

- Оқушының жұмыстарын жинақтау, көрме ұйымдастыру, аудандық, облыстық байқауларға жіберу.

Дайындық деңгейіне талаптар

Білу:

- ауадағы, сызықтық көрініс заңдылықтарын білу

- графикалық материалдарды қолдануды білу;

- гуашь пен акварель кесікіндемесі техникасын білу;

Сипаттау:

- қиял элементтері бар композицияны көрсету;

- өмірдегі шындықты шығармашылық түсінумен сипаттау;

- кеңістікте өзара байланысты сипаттау;

Қолдана білу:

- халықтық мотивтер бойынша сурет салуды білу;

- эскиздер жасай білу;

Оқушыларға арналған қауіпсіздік ережесі

Сурет салып болған соң қолды жуу кажет.

Басында бояуы бар қылқаламды ауызға салуға болмайды.

Құралдарын сатып алғанда құрамында уытты нәрсе болмауын қадағалаңыз.

Материалдарды үнемі қаптап сақтаңыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ә.Төлебиев .«Сурет сала білесің бе ?» Алматы., «Өнер»., 1990 ж.
2. Қ.Болатбаев, Ұ. Б.Ибрагимов «Бейнелеу өнері». Жалпы ілім беру мектептің 5-сыныбына арналған оқулық, Алматы: Атамұра, 2005 ж.
3. З. А. Айдарова «Бейнелеу өнері»: Жалпы білім беретін мектептің 6-сыныбына арналған оқулық, Алматы: Атамұра, 2011ж.
4. А.С.Шипанов. «Әуесқой жас суретшілер мен мүсіншілер», Алматы ., «Мектеп»., 1986 ж.
5. Республикалық ғылыми-әдістемелік педагогикалық журналы «Мектептегі өнер».

«Жас суретші» үйірмесінің жылдық жоспары

№	Бөлімнің атауы	Сабақтың тақырыбы	Сағат саны	Мерзімі	Ескерту
I	Шығармашылық суретші	Шығармашылықтың көрінісі. Көрме ұйымдастыру.	4		
II	Қағаз пластикасы	Маска жасау.	4		
		Композиция құру. Көрме ұйымдастыру	4		
III	Плакат	Қаріп және тексті орналастыру. Жарнамалық плакат. Көрме ұйымдастыру	6		
IV	Қабырға газеті	Қабырға газеті	2		
		Карикатура. Көрме ұйымдастыру.	2		
V	Декорация өнері	Сахнаны безендіру үшін жарамсыз материалдардан бұйымдар жасау.	2		

		Мозайка.	2		
		Көрме ұйымдастыру			
ҮІ	Мүсіндеу	Папье-машье.	4		
		Тұзды қамырмен мүсін жасау.			
		Көрме ұйымдастыру.	4		

Түркістан облысы. Келес ауданы.

« № 5 жалпы білім беретін мектеп »
коммуналдық мемлекеттік мекемесі.

«Бекітемін»

Мектеп директорының м.у.а:

Полатов

2023 ж

Технология үйірме сабағының
жылдық жоспары.

Технология пәні мұғалімі: Сабиров Қ

Абай ауылы

Мектеп директорының ж. у. а. Н.Б.лял

Үйірме жұмысының тақырыптық жұмыс жоспары.
2023-2024 оқу жылы

№	Үйірменің тақырыптары	Сағаты	Сыныбы	Өту уақыты
1	Кіріспе. Ағаш аралау.	1	5 а,б	05.09.2023ж
2	Ою – өрнек түрі.	1	5 а,б	19.09.2023ж
3	Қатты қағаздан ою қию.	1	5 а,ә	01.10.2023ж
4	Ағаштан бесік жасау.	1	6 а,ә	11.10.2023ж
5	Ағаштан бесік жасау.	1	6 а,ә	25.10.2023ж
6	Бесікті бояу	1	6 а,ә	08.11.2023ж
7	Ағаштан күбі жасау.	1	7 а,ә	22.11.2023ж
8	Күбіні кептіру	1	7 а,ә	05.12.2023ж
9	Домбыра жасау	1	8 а,ә	19.12.2023ж
10	Домбыраны лактеу	1	8 а,ә	09.01.2024ж
11	Ағаштан түрлі заттар жасау	1	8 а,ә	16.01.2024ж
12	Құыршақтар жасау	1	5 а,б	02.02.2024ж
13	Құстарға ұяшықтар жасау	1	5 а,б	20.02.2024ж
14	Құстардың ұяларын орналастыру	1	5 а,ә	05.03.2024ж
15	Ағаш қондыру	1	6 а,ә	19.03.2024ж
16	Талдарды әктеу	1	6 а,ә	09.04.2024ж
17	Гүлдерді сару	1	6 а,ә	23.04.2024ж
18	Гүлдерді баптау.	1	7 а,ә	14.04.2024ж
19	Түрлі түсті қағаздан гүлдер жасау	1	7 а,ә	21.04.2024ж
20	Металдарды таңдау және дайындау	1	8 а,ә	05.05.2024ж
21	Металдарды өңдеу.	1	8 а,ә	12.05.2024ж
22	Бұйымдарды безендіру.	1	8 а,ә	18.05.2024ж

Технология пән мұғалімі:

Сабилов Қ

Тоғызқұмалақ үйірмесі

Аты-жөні: Алдашов Жаппар Жұманович

Туған жылы: 26.05.1979ж.

Ұлты: қазақ

Білімі: жоғары

Мамандығы: дене тәрбиесі менің мұғалімі

Үйірме мақсаты:

Дене тәрбиесі саласындағы білімдерін қалыптастыру. Оқушының басын шынықтырау яғни, ойлау қабілетін арттыру, ойын тактикалары мен әдістерді үйрете отырып жеке ойлау қабілетін дамыту.

Үйірменің міндеті:

Оқушылардың ұлттық ойындарға деген шеберлігін арттыру және спортқа деген қызығушылығын жоғарылату.

Уақыты: Сәрсенбі: - 15⁰⁵

Түсінік хат

Тоғызқұмалақтың негізгі мақсаты—оқушының ойлау қабілетін жақсарту, рухани дамыта отырып, ұлттық ойынды дәріптеу, дамыту, жылдам әрі тиімді шешім қабылдауды, ойын тактикаларын, өмірлік маңызы бар дағдылар мен іскерліктерін қалыптастыру, адамгершілік, еңбек сүйгіштікті және эстетикалық тәрбие міндеттеріне сәйкес жеке тұлғаны үйлесімді қалыптастыру.

Тоғызқұмалақ үйірмесінің міндеті:

- дене тәрбиесі саласындағы білімдерін қалыптастыру;
- ой белсенділігі деңгейіне қойылатын талаптарды үнемі арттыру аясында логиканы дамыту.

Тоғызқұмалақ сізге ми қыртыстарының тереңдеуіне, яғни ұшқыр әрі тапқыр шешімдер қабылдауға, ойлау қабілетін арттыруға көмектеседі.

«Бекітемін»

Мектеп директоры м.у.а:

Білял Н.Е.

2023-2024 оқу жылы

Үйірме жұмысының тақырыптық жұмыс жоспары

№	I тоқсан	сағаты
1	ҚР дене тәрбиесі және спорттың дамуы, тоғызқұмалақ жайлы түсінік	1
2	Тоғызқұмалақ ойыны туралы жалпы түсінік, ойын ережесімен таныстыру	1
3	Тоғызқұмалақ ойынының тақтасымен таныстыру, ойнату	1
4	Ойынды бастаудың анықтамасы, ойнвудың мақсаты мен міндеті, маңызы	1
5	Ойынды аяқтау кезіндегі атқарудың мақсаты	1
6	Жүрістерді есептей білудің жолдарын үйрету	1
7	Ойын мен жарыс : ережелерін жасау кезеңдері	1
8	Жүрістерді есептеу жолдары бірінші есептеу ережелерін үйрету	1
9	Тоғызқұмалақ ойындарының тақталарын үйрету	1
II тоқсан		
1	Партия нәтижелерін есептеуді үйрету	1
2	Комбинация жасау, яғни отауларға құмалақтарды шабуылға ыңғайлау, оларды орналастыру тәсілдерін үйрету	1
3	Шабуыл мен қорғану тәсілдерін үйрету	1
4	Комбинация кезінде жүрістерді есептеуді үйрету	1
5	Партияның әр кезеңіне байланысты, басында, ортасында және аяғында стратегиялық есептерді шешуге үйрету	1
6	Ойынды дұрыс бастаудың маңызын, ойынды бастаудың неғұрлым таңдау тәсілдерін үйрету	1
7	Ойынды аяқтау кезіндегі атсыраудың мақсатын түсіндіру, ойын жолдарын айту	1
8	Ойын кезінде шабуылға негіз табу және шабуылға шығу	1
III тоқсан		
1	Жарысқа дайындалу, ойын ережелерімен таныстыру	1

2	Шабуылмен қорғаныс жайлы кеңес беру, ойнату	1
3	Ойын кезіндегі жағдайға қарай таңдап алған жоспарды өзгерту әдістерін үйрету	1
4	Екі жақ боп жаттығудың тұрақтылығы мен әртүрлі үйрету	1
5	Ойындардың негізгі мақсаттарын үйрету	1
6	Екі жақ боп жаттығу, жарыс ұйымдастыру	1
7	Тоғызқұмалақ ойынын жазып ойнау тәсілдерін үйрету	1
8	Байлап қойып ойнау тәсілдерін үйрету	1
9	Айырбасқа шығу тәсілдерін үйрету	1
10	Жүріс кезінде есептеу тәсілін үйрету	1
Ітоқсан		
1	Тұздық алу әдісін үйрету	1
2	Осал отауларға шабуылдау әдістерін үйрету	1
3	Тақтадағы пайда болған жағдайларға баға беру, оны шешу әдісін үйрету	1
4	Партияны кейінге қалдыру және әдісін үйрету	1
5	Комбинацияны есептеу, жүріс әдістерін талдауды үйрету	1
6	Екі жақ болып ойынды талдау	1
7	Жарысқа айындалу, жарысқа қатынасу	1
8	Сабақты қорытындылау, үйге тапсырма беру	1

Жетекші мұғалім: Алдашов Ж.Ж.

**№ 5 жалпы орта білім беретін мектеп КММ
тоғызқұлақ үйірмесіне қатысатын
оқушылар тізімі 2023 - 2024 оқу жылы**

№	Оқушылардың аты-жөні	
1	Аманбаев?	7 ²
2	Мұтәлі А.	7 ²
3	Ахмедов С.	7 ²
4	Нуртәлі М.	7 ²
5	Мамыраев Д.	7 ²
6	Алимов Т.	7 ²
7	Ахмедов А.	7 ²
8	Мамыраева М.	7 ²
9	Аманбаев М.	7 ²
10	Ахмедов С.	7 ²
11	Алимов А.	7 ²
12	Мухомов Д.	7 ²
13	Жақышев Е.	7 ²
14	Торхан К.	6 ⁵
15	Сыпан Д.	6 ⁷
16		
17		

Үйірме жетекшісі:

Алдашов Жанибек Жуманович

Тоғызқұмалақтың шығу тарихы

Соңғы деректерге қарағанда, оның шығу тарихы 4 мың жылдық кезеңді қамтиды. Ал кейбір мамандардың айтуынша, оның пайда болған кезі бұдан да көп уақыт болуы әбден мүмкін. Тоғыз-құмалақ өткен ғасырларда қазақ даласындағы ең кең тараған ойын болатын.

Әлемде

Қазіргі кезде әлемнің көптеген елдерінде тоғыз-құмалақ жақсы насихатталып жатыр. Мәселен, Қырғызстанда мектептерде тоғыз-коргоолданолимпиада өтеді екен. Қытайда, Қарақалпақстанда кітаптар, ғылыми еңбектер шығуда. Сондай-ақ, көршілес Алтайда, Қарашай-Шеркеште, Сахада үйірмелер ашылып, Еуропаның бірнеше елдерінде тоғыз-құмалақ ойналып жатыр деген дерек бар.

Қазір әлемде тоғыз-құмалаққа ұқсас мысырлық *калах*, Моңғолияда *эсон коргоол*, Шри-Ланкада *олинда* *калия*, африкалықтарда *манкала*, *габата*, *абапа*, *нам-нам*, *бао*, *тамподуо*, *омвесо*, *маработ*, тұрақты америкалықтарда *аджи-бото*, *варри роунд* және *роунд*, азиялықтарда *сунгка*, *паллангули*, *гонгкак* сынды ойындар бар. Мәселен, Африкадағы Уганда елінің *омвесо* деген ұлттық ойыны бар. Оның тоғыз-құмалақтан ерекшелігі отау саны көп (32 отау) те бірақ құмалақ саны аз (64 құмалақ). Осы ойынды угандалықтар әлемдік интеллектуалдық ойындардың қатарына кіргізіп, одан жыл сайын біресе Америкада, біресе Англияда олимпиадалар өткізеді екен. Немесе Шри-Ланканың *манкала* типіндегі жеті отаулық *олинда калия* ойын түрін алайық. Белгілі тоғыз-құмалақ маманы Мақсат Шотаевтың айтуынша, қазір бұл ойын, Интернет арқылы жедел дамып келе жатыр.

Қазақстанда

Қазіргі таңда республикада оның жеке қауымдастығы бар, облыс орталықтарында тоғыз-құмалақты үйренемін деушілерге қауымдастықтың бөлімшелері мен үйірмелері ашылған. Бүгінде Қазақстанда осы жұмыстардың ұйытқысы болып отырған танымал бірнеше азаматтар бар. Солардың ішінде тоғыз-құмалақ федерациясының президенті Әлихан Байменов, вице-президенті Сардар Шәріпов пен «Таңғажайып тоғыз-құмалақ» кітабының авторы, тоғызқұмалақтан мемлекеттік жаттықтырушы Мақсат Шотаев деген азаматтардың есімін атау тұрарлық. Қазақстан тәуелсіздік алған жылдан бері тоғыз-құмалақ жылдан-жылға дамып келеді. Бұл жерде жаңа құрылған тоғыз-құмалақ федерациясының ықпалы зор болып отыр. Бүгінгі таңда осы қауымдастықтың арқасында елдің түкпір-түкпірінде үйірмелер ашылып, тоғыз-құмалақтан жарыстар жиі өткізіліп келеді.

Тоғызқұмалақ ережесі

Тоғызқұмалақ ойыны арнайы тақтада екі адам арасында ойналады. Ойын тақтасы – 2 қазан, 18 отау, 162 құмалақтан тұрады. Ойын басында әр ойыншыға бір қазан, тоғыз отауға тоғыз-тоғыздан салынған сексен бір құмалақ тиесілі.

Алғашқы жүріс жасаған ойыншыны – бастаушы, қарымта жүріс жасаған ойыншыны – қостаушы деп атайды. Кейде бастаушы үшін – ақ жағы, қостаушы үшін қара жағы деген тіркестерді де қолданамыз.

Тақтаның жазу үлгісіндегі жалпы құрылысы төмендегідей:

отаулар	№9	№8	№7	№6	№5	№4	№3	№2	№1	
	9	9	9	9	9	9	9	9	9	Қостаушы қазаны (0)
	9	9	9	9	9	9	9	9	9	Бастаушы қазаны (0)
отаулар	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8	№9	

Берілген диаграммаларда бастаушының отаулары мен ондағы құмалақтар мөлшері үнемі төменгі жағында орналасады.

Жүріс жасау ерекшеліктері

Жүріс ойыншылар тарапынан кезектесіп жүріледі. Жүрісті кімнің жасайтыны жеребемен немесе қарсыластардың келісімімен анықталады.

- 1. Жүріс жасау үшін өз жағыңыздағы отаулардың бірінен біреуін орнына қалдырып, қалған құмалақтарды қолға алып, солдан оңға қарай бір-бірлеп таратамыз. Тарату сәтінде құмалақтар өз отауларымыздан асып кететін болса, қарсыластың отауына таратамыз. Егер соңғы құмалақ қарсыластың тақсанды құмалағы бар отауына түсіп, ондағы құмалақтарды жұп қылса (2, 4, 6, 10, 12), сол отаудағы құмалақтар ұтып алынып, өз қазанымызға салынады. Егер соңғы құмалақ қарсыластың жұп санды құмалағы бар отауына түсіп (3 құмалақтап басқа), тақ қылса немесе өз отауымызға түссе, құмалақ ұтып алынбайды. Мәселен, жоғарыдағы тақтадағы алғашқы жағдайда бастаушы №3 отаудағы 9 құмалағын таратса, соңғысы қарсыласының №6 отауына барып түседі және ондағы 9 құмалақ соңғы құмалақпен 10 болып, ұтып алынады және қазанға салынады. Сол кезде тақтада төмендегідей жағдай қалыптасады.

отаулар	№9	№8	№7	№6	№5	№4	№3	№2	№1	
	9	9	9	–	10	10	10	10	10	(0)
	9	9	9	9	9	9	1	10	10	(10)
отаулар	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8	№9	

- 2. Отаудағы жалғыз құмалақ көрші отауға жүргенде орны бос қалады.
- 3. Жүріс жасаған кезде отауларға құмалақ салмай немесе 2-3 құмалақ бөліп алып жүруге болмайды.

Тұздық алу ережесі

Тоғызқұмалақ ойынында құмалақтан басқа ойында бір рет қарсыластың отауын ұтып алуға да болады. Оны ежелде – “тұзды үй”, қазіргі тілде – тұздық деп атайды.

- 4. Тұздық алу үшін жүріс жасаған кезде, қарсыластың екі құмалағы бар отауына таратқан құмалағыңыздың соңғысын түсіру керек. Сонда сол отауда қалыптасқан 3 құмалақпен бірге отау да ұтыпалынып, ойынның аяғына дейін сіздің меншігіңізге айналады. Енді жүріс жасалған сайын тұздық алынған отауға түсетін бір құмалақ, міндетті түрде сіздің қазаныңызға салынып отырады. Тұздық алынған отауға арнайы белгі қойылады. Жазбаша түрде – X деген шартты таңбамен белгіленеді. Мәселен, төмендегі диаграммаға қарайық.

отаулар	№9	№8	№7	№6	№5	№4	№3	№2	№1	
	–	10	10	1	11	11	11	11	11	(0)
	10	10	10	10	10	10	2	11	1	(12)
отаулар	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8	№9	

Осы жағдайда қостаушы ойыншы №7 отаудағы 10 құмалағын тарату арқылы, соңғы құмалағын бастаушының №7 отауына түсіріп, ондағы 2 құмалақты үшеу етіп, осы құмалақтарды ұтумен қатар, осы отауға тұздық жариялайды. Сонда төмендегі жағдай қалыптасады.

отаулар	№9	№8	№7	№6	№5	№4	№3	№2	№1	
	1	11	1	1	11	11	11	11	11	(3)
	11	11	11	11	11	11	X	11	1	(12)
отаулар	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8	№9	

Ендігі кезде бүкіл ойын барысында №7 отау – қостаушының меншігіне айналады.

- 5.Тұздық ойында бір рет алынады және №9 отаудан ешқашан алынбайды.
- 6.Тұздық аттас отаулардан алынбайды.

Мысалы, жоғарыдағы диаграммадағы жағдайда қостаушы ойыншы №7 отаудан тұздық алды, енді бастаушы ойыншы ойын барысында бұл отаудан тұздық алуға қақысы жоқ.

“Атсырау” ережесі

Ойын аяқталуға жақындаған сайын әр ойыншының отауларындағы құмалақ таусыла бастайды. Әр құмалақ ұтып алынған сайын немесе тұздыққа түскен сайын қарсыластардың жүріс мөлшері кеми береді. Сондықтан ойын соңында қарсыластардың бірінің отауларында жүріс жасай алмайтын жағдай да кездеседі.

- 7.Ойыншылардың бірінің отауларындағы құмалақты бірінші таусылып, жүріссіз қалуы – **атсырау** деп аталады.
- 8.Атсырауға ұшыраған ойыншының қарсыласы бұл жағдайда қосымша бір жүріс жасап,барлық құмалақтарды өз қазанына салып алады. Мысалы:

отаулар	№9	№8	№7	№6	№5	№4	№3	№2	№1	
	1	1	1	X	1	–	–	–	–	(78)
	–	–	–	–	–	–	X	–	4	(76)
отаулар	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8	№9	

Осы тақтадағы жағдайда жүріс бастаушыдан. Ол №9 отаудағы 4 құмалағын таратады.

Өз кезегінде қостаушы №1 отауға түскен 1 құмалақты жүреді. Бастаушы №9 отаудағы жалғыз құмалақты 1 отауға салады. Қостаушы кезкелген отаудағы құмалақпен, мәселен, 1 отаудағы 1 құмалақпен жүріс жасайды. Сонда төмендегіше жағдай туындайды:

отаулар	№9	№8	№7	№6	№5	№4	№3	№2	№1	
	1	1	1	X	1	–	1	3	–	(78)
	–	–	–	–	–	–	–	–	–	(76)
отаулар	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8	№9	

Енді қостаушы отауларындағы 8 құмалақты қазанына салып, ойынның есебін жүргізеді.

Есеп 76-86. Қостаушы ұтты.

- 9.Егер “атсырау” жағдайында қосымша жүріс жүрілген кезде, құмалақтар амалсыздан қарсыластың отауларының біріне түсіп, жүріс беретін болса, ойын әрі қарай жалғаса береді. Сонымен қатар ойыншы ойын барысында 82 құмалақ жинаса да, нәтиженің дәлдігі үшін ойынды соңына дейін ойнауы тиіс.

Қазақстан Республикасы
Түркістан облысы
Келес ауданы
«№5 жалпы орта білім беретін мектебі»
Коммуналдық мемлекеттік мекемесі

«Бекітемін»
Мектеп-директорының
м.у.а. Н.Бігіл

«Бекітемін»
Оқу ісінің меңгерушісі
Ж.Алдашов

ӘБ жетекшісі
Ғ.Егемкулов

«01» 03 2023 ж.

«01» 03 2023 ж.

«01» 03 2023 ж.

**«Спорт ойындар» үйірмесінің
Күнтізбелік – тақырыптық жоспары.**

Дене шынықтыру пәні мұғалімі: А.Жусипов

Абай ауылы.
2023 – 2024 оқу жылы.

Футбол үйірмесінің жоспары

	Өтілетін сабақтың тақырыбы	Сағат саны	Өтілетін мерзімі
1	Қ.Р футболдың дамуы	2 сағ	1.09.2023ж
2	Футболдың шығу тарихы	2 сағ	8.09.2023ж
3	Футбол ойынына қойылатын гигиеналық талаптар	2 сағ	15.09.2023ж
4	Техника қауіпсіздік ережелерін сақтау	2 сағ	22.09.2023ж
5	Ойынның негізгі ережелері	2 сағ	29.09.2023ж
6	Ойыншының тұрысы	2 сағ	6.10.2023ж
7	Алаңда бір-біріне пас беріп ойнау	2 сағ	13.10.2023ж
8	Алаңда кедергілер арасымен допты алып жүру	2 сағ	20.10.2023ж
9	Ауыттан допты тастап үйрену	2 сағ	27.10.2023ж
10	Айып добын тебуді үйрену	2 сағ	3.11.2023ж
11	Доппен алдап өту тәсілдері	2 сағ	10.11.2023ж
12	Допты тоқтату тәсілдері	2 сағ	17.11.2023ж
13	Аяқ ұшымен тебу	2 сағ	24.11.2023ж
14	Өкшемен тебу	2 сағ	8.12.2023ж
15	Допты баспен ұру түрлері	2 сағ	15.12.2023ж
16	Шекемен ұру	2 сағ	22.12.2023ж
17	Секіріп шекемен ұру	2 сағ	29.12.2023ж
18	Баспен ұру	2 сағ	5.01.2024ж
19	Допты қақпаға дұрыс бағыттау	2 сағ	12.01.2024ж
20	Допты тартып алу тәсілдері	2 сағ	19.01.2024ж
21	Допты тоқтату тәсілдері	2 сағ	26.01.2024ж
22	Допты алып жүру тәсілдері	2 сағ	2.02.2024ж
23	Қақпашының ойыны	2 сағ	9.02.2024ж
24	Допты қағып алу	2 сағ	16.02.2024ж
25	Допты ұрып жіберу	2 сағ	23.02.2024ж
26	Допты бағаннан асырып жіберу	2 сағ	1.03.2024ж
27	Қорғаушылардың міндеті	2 сағ	15.03.2024ж
28	Қорғаушының жеке әрекеті	2 сағ	22.03.2024ж
29	Шабуылшының міндеті	2 сағ	29.03.2024ж
30	Топ – топ болып шабуылға шығу	2 сағ	5.04.2024ж
31	Командалық әрекет	2 сағ	12.04.2024ж
32	Жеке әрекет	2 сағ	19.04.2024ж
33	Айып добын дұрыс орындау	2 сағ	3.05.2024ж
34	Қақпашының допты ойынға қосуы	2 сағ	17.05.2024ж

Түркістан облысы Келес ауданының білім бөліміне қарасты
«№5 жалпы білім беретін
мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

«Бекітемін»
Мектеп директорының м.у.а:
 Н.Білял
«01» «09» 2023 жыл

Экология үйірме сабағының жылдық жоспары

Биология пәні мұғалімі: Р.Бекмуратова

2023-2024 оқу жылы

№	Тақырыбы	күні	айы
1	Экология және мен	8.09.23ж	қыркүйек
2	Бөлме өсімдіктерін күту	22.09.23ж	қыркүйек
3	Адам табиғаттың бір бөлшегі	5.10.23ж	қазан
4	Қоршаған ортаны қорғау	19.10.23ж	қазан
5	Қоқыстарға екінші өмір	16.11.23ж	қараша
6	Ғажайып мекен(Келес)	30.11.23ж	қараша
7	Жер ғаламшары жөнінде сұхбат	7.12.23ж	желтоқсан
8	Табиғи апат	21.12.23ж	желтоқсан
9	Құстардың қыстағы қонысы	11.01.24ж	қаңтар
10	Қай жануар қысқы ұйқыға кетеді?	25.01.24	қаңтар
11	Біздің экологтардың ізгі жұмыстары фото	8.02.24ж	ақпан
12	Бөлме өсімдіктерін қадағалау жұмыстары	22.02.24ж	ақпан
13	Табиғат сақшылары (викторина)	7.03.24ж	наурыз
14	Бір тал кесең ,он тал ек	14.03.24ж	наурыз
15	Фотобайқау:„Ауылымның табиғаты	11.04.24ж	сәуір
16	Интеллектуалды байқау	25.04.24ж	сәуір
17	Келес өңірінің дәрілік өсімдіктері	2.05.24ж	мамыр
18	Өсімдіктер гербарий	16.05.24ж	мамыр

Мектеп директорының: м.у.а.з. Н.Білял

«№5 жалпы орта білім беретін мектебі» кмм 2023-2024 оқу жылына арналған мектептен тыс үйірмеге қатысатын оқушылар тізімі.

№	Аты –жөні	Туылған жылы, айы, күні сыныбы.	Үйірме атауы
1	Жасұзақ Бегайым	20.10.2012жыл 6 «б»	«Би»
2	Төрехан Көркем	22.06.2011жыл 6 «б»	«Би»
3	Тешебай Нұрайым	11.10.2012жыл 6 «б»	«Би»
4	Асқар Мерейлім	18.09.2012жыл 6 «б»	«Би»
5.	Әшір Аяла	04.12.2010жыл 7 «ә»	«Би»
6	Камалбек Аяла	28.05.2011жыл 7 «ә»	«Би»
7	Абжан Аяжан	09.02.2012жыл 6 «ә»	«Би»
8	Әмзе Нүркен	21.12.2011жыл 6 «ә»	«Тоғыз құмалақ»
9	Жақсыбек Ернұр	29.09.2011жыл 6 «ә»	«Тоғыз құмалақ»
10	Шынасыл Арман	20.06.2011жыл 6 «ә»	«Тоғыз құмалақ»
11	Мұхтаров Дидар	05.06.2012жыл 6 «б»	«Тоғыз құмалақ»
12	Айдар Асылбек	28.01.2012жыл 6 «б»	«Тоғыз құмалақ»
13	Бахтияр Гүлімай	01.10.2011жыл 6 «ә»	«Тоғыз құмалақ»
14	Қанатқызы Әйгерім	15.12.2012жыл 6 «ә»	«Тоғыз құмалақ»
15	Тілеубай Гүлнәр	02.07.2012жыл 6 «б»	«Тоғыз құмалақ»
16	Мүтәлі Ақниет	21.03.2011жыл 7 «ә»	«Тоғыз құмалақ»

17	Нұрғалиев Мұқағали	17.09.2010жыл 7 «ә»	«Тоғыз құмалақ»
18	Шамсудин Данагүл	30.08.2011жыл 7 «а»	«Тоғыз құмалақ»
19	Төрехан Көркем	22.10.2011жыл 6 «б»	«Шахмат»
20	Еркін Мұхамед	28.10.2012жыл 6 «б»	«Шахмат»
21	Тастемір Сұлтанғазы	21.03.2011жыл 7 «ә»	«Шахмат»
22	Тастемір Хангелді	12.01.2002жыл 6 «ә»	«Футбол»
23	Бақытжан Еркебұлан	09.12.2010жыл 7 «ә»	«Шахмат»
24	Сман Ораз	13.08.2011жыл 6 «ә»	«Баскетбол»
25	Ақылбек Айдана	21.02.2011жыл 7 «а»	«Домбыра»
26	Баратова Асылзат	21.01.2011жыл 7 «а»	«Домбыра»
26	Мамбетқұ Нұртас	10.05.2011жыл 7 «а»	«Домбыра»
27	Рахманберді Маржан	14.05.2009жыл 8 «ә»	«Дзюдо»
28	Асылбек Ерсайын	16.02.2011жыл 7 «а»	«Дзюдо»
29	Арыстанбеков Бағдаулет	09.10.2010жыл 7 «а»	«Дзюдо»
30	Орынбасар Бауыржан	02.11.2008жыл 8 «ә»	«Бокс»
31	Мухидиноа Асетбеа	17.07.2009жыл 8 «ә»	«Қол күрес»
32	Үсенбай Нұржан	31.12.2019жыл 8 «ә»	«Қол күрес»
33	Мұхтарова Әсел	20.01.2010жыл	«Пианино»
34	Мұхтаров Нуридин	22.08.2013жыл 5 «а»	«Домбыра»
35	Түрсінәлі Ұлжан	25.02.2014жыл 4 «б»	«Тоғыз құмалақ»
36	Бақыт Әсел	19.06.2014 4 б	«Би»
37	Әлібек Р	03.12.2013.жыл 4 «ә»	«Шахмат»
38	Умиртаева К	28.05.2013жыл 4 «б»	«Би»

39	Асанов А	03.06.2014жыл 4 «б»	«Шахмат»
40	Камалбек А	15.07.2014жыл 4 «б»	«Күрес»
41	Камалбек Н	27.03.2014жыл 4 «б»	«Күрес»
42	Төрехан Алинұр	02.10.2014жыл 4 «б»	«Тоғыз құмалақ»
43	Камалбек Ұлагат	05.10.2016жыл 2 «б»	«Күрес»
44	Мұхтаров Мейіржан	16.01.2016жыл 2 «б»	«Күрес»
45	Аяпберген Шырайлым	09.09.2016жыл 2 «б»	«Би»
46	Амірбек Алинұр	15.02.2015жыл 3 «ә»	«Домбыра»
47	Пайзулла Айару	17.12.2014жыл 3 «ә»	«Домбыра»
48	Мамытбаева Тамирис	09.09.2015жыл 3 «ә»	«Пианино»
49	Ташкенбай Керейхан	19.11.2012жыл 5 «ә»	«Бокс»
50	Машарипов Мирас	28.03.2013жыл 5 «ә»	«Бокс»
51	Әшір Әлихан	21.07.2013жы 5 «ә»	«Футбол»
52	Ренжесов Қанат	08.03.2013жыл 5 «бә»	«Футбол»
53	Бахтияр Рауан	26.11.2013жыл 5 «ә»	«Шахмат»
54	Арапбай Жания	03.07.2013жыл 5 «ә»	«Тоғыз Құмалақ»
55	Бахыт Бақдаулет	29.08.2012жыл 5 «ә»	«Фортепиано»
56	Садық Кәусар	02.02.2013жыл 5 «а»	«Домбыра»
57	Бектемирова Маржан	02.02.2013жыл 5 «а»	«Домбыра»
58	Әбдейітова Ақерке	20.11.2013жы 5 «а»	«Домбыра»
59	Ілесбай Нариман	02.11.2013жы 5 «а»	«Тоғыз құмалақ»
60	Ақылбек Қанғат	11.08.2013жыл 5 «а»	«Шахмат»

61	Әлібек Айша	27.02.2013жыл 5 «б»	«Шахмат»
62	Тұрдықұл Талшын	08.10.2012жыл 5 «а»	«Шахмат»
63	Аяпберген Арайлым	25.05.2014жыл 4 «а»	«Домбыра»
64	Ақыл Іңкәр	11.03.2014жыл 4 «а»	«Домбыра»
65	Оспан Нұрасыл	15.03.2014жыл 4 «а»	«Шахмат»
66	Садық Асылжан	26.09.2014жыл 4 «б»	«Шахмат»
67	Рахимбек Бернар	03.01.2011жыл 7 «а»	«Шахмат»
68	Әлібек Аружан	22.11.2009жыл 8 «а»	«Шахмат»
69	Әмзе Жанел	13.11.2019жыл 8 «а»	«Шахмат»
70	Аяпберген Жайнарбек	09.07.2011жыл 7 «а»	«Шахмат»
71	Ержанқызы Мариям	17.07.2013жыл 5 «а»	«Шахмат»

Ұйымдастырушы педагог:

С.Байжуманова

**«№ 5 жалпы білім беретін мектебі» коммуналдық мемлекеттік
мекемесінде 2023 -2024 оқу жылы сыныптан тыс уақытта жүргізілетін
үйірме жұмыстары туралы**

Анықтама

2023 -2024 оқу жылы № 5 жалпы білім беретін мектебінде мектепшілік 04.09.2023 ж № 37 бұйрығына сәйкес оқушылардың салауатты өмір салтын қалыптастыру, іскерлік пен әдептілікке, ұлтжандылыққа тәрбиелеу мақсатында мектепте спорт секциялары мен үйірмелер ашылып, жұмыстар жүргізілуде.

Спорт секциялары мен үйірмелер жұмыстарының кестесі мен іс - шаралары түзіліп, бекітілді.

Мақсаты: Оқушылардың сыныптан тыс уақыттарын тиімді пайдалануға, балалар мен жасөспірімдердің шығармашылық белсенділікке, өз бетінше білімін жетілдіруге ынталандыру.

Міндеттері: Алған білімдерін ары қарай дамытуға мүмкіншілік жасау, оқушының қоғамдылық белсенділігін арттыру.

Биыл 2023 -2024 оқу жылында оқушылардың бос уақытын тиімді пайдалану мақсатында жалпы аудандық және мектепшілік үйірмелерге 329 оқушы қамтылды.

2023 -2024 оқу жылының мектепшілік үйірмеге қамтылған оқушылар саны.

Мектепшілік үйірме саны – 9, оған қатысытын оқушылар саны – 149

Мектептен тыс үйірмелерге – 180 оқушы қатысады.

Мектепшілік үйірме кестесі түзіліп, жоспары бекітілген. Жауапты үйірме жетекшілері, түзілген кестеге сәйкес жұмыстарын жүргізуде.

ДТДЖО: Г.Сулейменова